

Universitetskanslersämbetets tematiska utvärdering av hållbar utveckling

Självvärdering

Lärosäte: Mittuniversitetet

Inledning

Den nuvarande skrivningen om hållbar utveckling infördes i HL 1 kap 5 § år 2006. Beskriv övergripande och reflektivt hur lärosätet arbetat med hållbar utveckling inom utbildning de senaste åren, inklusive:

- vilka utmaningar lärosätet ställts inför i detta arbete.
- vilka lärdomar som dragits.

Mittuniversitetet ska i enlighet med HL 1 kap 5 § i sin verksamhet *främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa*. I vid mening kan all verksamhet vid lärosätet sägas bidra till att uppfylla detta uppdrag, eftersom framställningen av kunskap utgör en betydelsefull komponent av en sådan hållbar utveckling.

Mittuniversitetet har sina rötter i Högskolan i Östersund (tidigare Socialhögskolan) och Högskolan i Sundsvall/Härnösand som båda grundades i under 70-talet, även om Härnösands tradition som lärosätesstad går mycket längre tillbaka än så. 1993 bildades Mitthögskolan och 1995 införlivades även vårdhögskolorna på respektive orter. Några år senare överfördes även den skogsteknikerutbildning som SLU drivit i Bispgården. Många olika utbildningstraditioner samlades alltså under relativt kort tid i samma organisation och samtidigt på flera campusorter. Idag har Mittuniversitetet två campusorter, Östersund och Sundsvall.

År 2005 fick Mitthögskolan universitetsstatus och blev Mittuniversitetet. Ett arbete med att ta fram en universitetsövergripande grundutbildningsstrategi påbörjades. Två år senare fastställdes och implementerades strategier för både utbildning och forskning, där mycket av tyngdpunkterna låg på att internationalisering och arbetslivsanknytning. Samtidigt pågick en intensiv process för att anpassa utbildningen på grund- och forskarnivå till Bologna-modellen. Dessutom fastställdes en strategi för lika villkor, vilken kommer att beskrivas närmare under aspektområdet "*Styrning och organisation*".

När det gäller hållbar utveckling **i utbildningen** finns det inte explicit uttryckt i någon strategi, men det innebär inte att hållbarhetsfrågor inte beaktas i utbildning. Tvärtom har Mittuniversitetet många utbildningar där de olika dimensionerna av hållbarhet är mycket viktiga: den sociala dimensionen illustreras i socialt arbete, sociologi och statsvetenskap, rehabiliteringsvetenskap fokuserar på ett hållbart arbetsliv, historia behandlar hur sociala, ekonomiska och miljömässiga faktorer påverkar människor och samhällen. Inom utbildningar i ekoteknik är den ekologiska dimensionen central liksom inom biologi och kemi. Sammantaget kan den utbildning och forskning som bedrivs inom dessa ämnen sägas främja en sådan hållbar utveckling som föreskrivs av högskolelagen.

Inom Mittuniversitetet finns också flera forskningsprojekt som berör hållbar utveckling och även bredare tvärvetenskapliga samarbeten pågår. Dock saknas en övergripande bild, och därmed uppföljning på aggregerad nivå, av utbildningar, aktiviteter och projekt som berör hållbar utveckling inom lärosätet. Det finns en medvetenhet om detta i organisationen och två olika inventeringar har därför påbörjats (se vidare under aspektområde "Styrning och organisation" samt "Miljö, resurser och område"). Valet av exempel för denna självvärdering utgår från de resultat som hittills framkommit i kartläggningen.

Aspektområde: Styrning och organisation

Bedömningsgrunder:

- A. Det finns lärosätesövergripande mål fastställda för hållbar utveckling inom utbildning. Dessa mål omfattar samtliga utbildningsnivåer (grundnivå och i förekommande fall avancerad nivå och forskarnivå) och är förankrade inom lärosätet.
- B. Lärosätet följer upp och utvecklar arbetet för hållbar utveckling inom utbildning på ett systematiskt sätt.

Vägledning till lärosäten:

Utgå från bedömningsgrunderna. Beskriv, analysera och motivera. Lyft fram såväl styrkor som angelägna utvecklingsområden. Länka till relevanta dokument.

Hållbar utveckling är ett brett begrepp, och Mittuniversitetet har inte en definition av begreppet och inte heller mål som är kopplade till det direkta uttrycket hållbarhet eller hållbar utveckling. Lärosätets intention är likväl att uppfylla lagtexten och arbetar på många sätt med frågor inom området.

Policy för miljö

I Mittuniversitetets verksamhetsplan anges under rubriken "Mittuniversitetets övergripande uppdrag" att det i högskolornas uppdrag ingår att främja hållbar utveckling. På en lärosätesövergripande nivå framgår detta främst genom "[Policy för miljö samt handläggningsordning](#)"¹. Här integreras högskolelagens formulering i lärosätets arbete som ett övergripande miljömål. I samma dokument är en av punkterna att "Mittuniversitetets utbildningar ger studenterna en möjlighet att göra skillnad och medverka till en hållbar samhällsutveckling". I dokumentet återfinns också en handlingsplan där det framgår att dekanerna ansvarar för att forskning och utbildning lever upp till högskolelagens krav på att främja en hållbar utveckling. Vidare finns mål som anknyter till den fysiska utbildnings- och arbetsmiljön som exempelvis att tjänsteresor i så stor utsträckning som möjligt ska ersättas av möten via bild-, telefon- och webbkonferenser.

I samband med internrevision och framtagande av årsredovisning görs en genomgång av miljöpolicyen av rektors ledningsgrupp. Därutöver ser arbetet med uppföljningen olika ut på olika ämnen och avdelningar. För utbildningar där någon aspekt av hållbar utveckling ingår som exempelvis lärandemål, följs detta upp inom ramen för övriga processer för utveckling och förnyelse. Exempel på detta kommer att ges i de exempel på utbildningar som vi valt att redovisa i denna självvärdering.

När det gäller resfria möten används den metodik som Trafikverket tagit fram i projektet Resfria möten i myndigheter, <http://www.remm.se>. En översiktlig genomgång visar att Mittuniversitetet har tekniska förutsättningar för detta, samt ett etablerat arbetssätt med distansmöten. Under 2017 ska en fördjupad genomgång göras av en tillsatt arbetsgrupp, och förslag på åtgärder och mått tas fram.

Övergångsfrekvens

Övergångsfrekvensen till högre studier är lägre i regionen där Mittuniversitetet verkar än genomsnittet för riket, och studenterna kommer i större utsträckning än andra från så kallade studieovana hem. Mot bakgrund av detta är några aspekter på hållbar utveckling relevanta att ta upp:

En stor del av utbildningarna är distansundervisning, alltså utbildningar som helt eller delvis genomförs utanför campus, vilket möjliggör för andra grupper av studenter än de som traditionellt

---

¹ Policy för miljö samt handläggningsordning dnr MIUN 2014/339

läser en universitetsutbildning att göra just detta. Distansutbildningar genomförs antingen i form av helt nätbaserad utbildning utan fysiska träffar eller med sammankomster av olika omfattning. I vår [utbildningsstrategi](#)² (s.6) finns en uttalad ambition att utveckla e-lärande inom utbildningarna. E-lärande, som är en metod för att förstärka inläring med hjälp av datorer och kommunikationsteknik, utgör basen för nätbaserad utbildning men används även på campusutbildningar. Via så kallad blended learning används tekniken för att campus- och distansstudenter simultant ska kunna följa samma utbildning.

Ovanstående är exempel på hur Mittuniversitetet arbetar för att öka övergångsfrekvensen till högre studier, vilket har bäring på såväl det sociala som ekonomiska och miljömässiga perspektivet vad gäller hållbar utveckling. Utbildningsstrategin följs upp årligen av universitetsstyrelsen.

Lika villkor

Mittuniversitetet arbetar strategiskt med diskrimineringsgrunderna (kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder) som anges i diskrimineringslagen vilket är av stor betydelse för hållbar utveckling ur framförallt det sociala och det ekonomiska perspektivet. Arbetet benämns inom Mittuniversitet som Lika villkor och har övergripande mål som anges i styrdokumentet [Strategi för verksamhetens förutsättningar](#)³ (s.4). Målen är att "Mittuniversitetet ska präglas av alla människors lika värde och ge alla lika villkor", vilket förtydligas genom "såväl anställda som studenter ska behandlas och bemötas med respekt och värdighet och hänsyn ska tas till olikheter för att främja individens möjligheter till arbete eller studier".

Strategin ligger till grund för [Handlingsplan för lika villkor](#)⁴. Planen omfattar både anställda och studenter och beslutas av rektor. På central nivå innehåller den aktiva åtgärder enligt gällande diskriminerings- och arbetsmiljölagstiftning, och ligger till grund för arbetet på lokal nivå. Arbetet med lika villkor är organiserat i en strategigrupp med en särskild budget som ansvarar för att ta fram förslag till strategier samt central handlingsplan, samt att vara ett stöd för rektor i lika villkorsfrågor. Ordförande i gruppen har uppdraget från rektor att driva arbetet. På varje avdelning är avdelningschef eller motsvarande ansvarig för lika villkorsarbetet inom sitt område. Till sitt stöd har cheferna tre lika villkorsombud: ett på respektive fakultet och ett för verksamheten inom förvaltning, bibliotek och fakultetskanslier. I de generella målen (s.3) anges att varje verksamhetsdel årligen ska upprätta ett lokalt åtgärdsprogram som ska utgå ifrån resultaten i undersökningen Nöjd Studentindex, kursutvärderingar, resultaten i den psykosociala arbetsmiljöenkäten och uppföljning av föregående års arbete med lika villkor. Åtgärdsprogrammen fastställs i samband med verksamhetsplanering och följs upp i årliga verksamhetsdialoger.

Bland de centrala målen står också att hur studenterna upplever sina studier utifrån lika villkorsrelaterade områden och perspektiv ska följas upp kontinuerligt vilket görs löpande i samband med kursutvärderingar i verksamhetsdialoger. Uppföljningen för 2016 visar att för att öka svarsfrekvens och kvalitet har vissa avdelningar provat att dela ut kursutvärderingarna i pappersform, och man har även genomfört fokusintervjuer med mindre grupper av studenter. Vidare är ett mål att öka kunskapen om normkritisk pedagogik hos undervisande personal där fokus kan vara till exempel kurslitteratur, teoretiska perspektivval, kursplaner och examination. I undervisningen kan man belysa språk, talutrymme, hierarkier och synliga eller dolda strukturer. År 2015 genomfördes en lika villkorsdag där normkritik och normkritisk pedagogik var temat, med syfte att höja den generella kunskapen om dessa områden. Ett flertal avdelningar har också arbetat med detta inom ramen för arbetsplatsträffar och ämneskollegier. Forskningscentrumet Forum för genusvetenskap har fått i

---

² Mittuniversitetets utbildningsstrategi dnr MIUN 2009/1671

³ Strategi för verksamhetens förutsättningar dnr MIUN 2012/612

⁴ Handlingsplan för Lika villkor dnr 2014/879

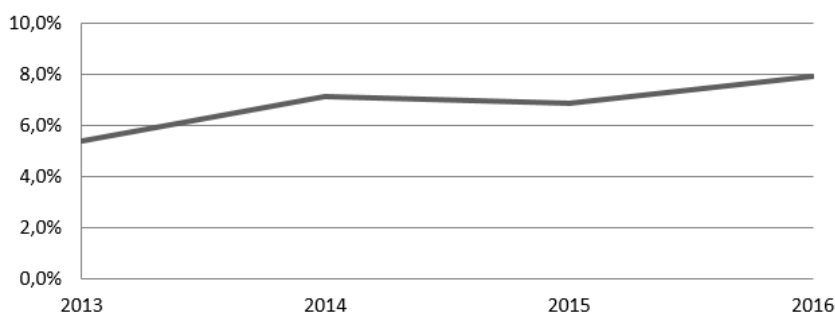
uppdrag att ta fram en generell breddutbildning inom genus och lika villkor för att öka de anställdas kunskap om innebörden av lika villkor i det dagliga arbetet. Under 2016 genomfördes den första omgången.

Nuläge

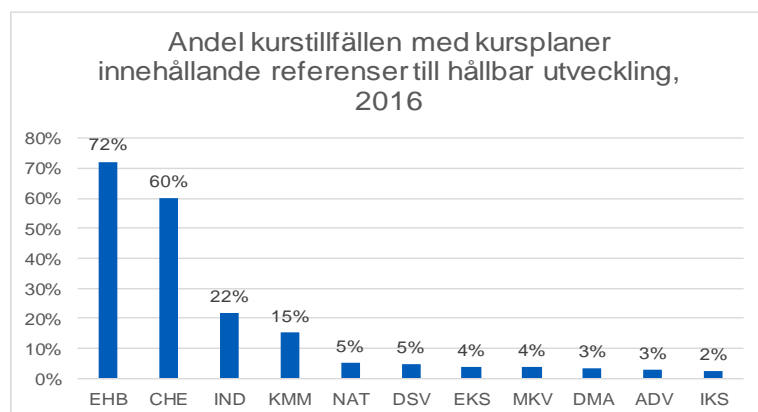
Mittuniversitetet är medvetna om att uppföljningen av arbetet med hållbar utveckling inom utbildningen kan utvecklas och konkretiseras, och därför inleddes förra året som ett första steg en lärosätesövergripande inventering av mål och innehåll i genomförda kurstillfällen på grund- och avancerad nivå 2013-2016, kursplaner i forskarutbildning samt publicerade verk.

Inventeringen av utbildningsverksamheten har gjorts genom en kvantitativ innehållsanalys av innehållet i kursplaner. Ett antal nyckelindikatorer har använts för att genomföra en sökning i kursplansdatabasen Atlas. Metoden gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av i vilken utsträckning hållbar utveckling behandlas på kurser, men kan ge indikationer om spridningen av arbetet mellan olika perspektiv och verksamheter.

Resultatet visar att nära åtta procent av kursplanerna för genomförda kurstillfällen under 2016 innehöll en explicit referens till **hållbarhet** eller **hållbar utveckling**. Detta innebär en ökning med ungefär två och en halv procentenhet under mätperioden. Antalet kurstillfällen med sådana kursplaner har ökat under perioden, trots att det totala antalet kurstillfällen har minskat.

Figur 1 Andel kurstillfällen med explicita omnämnanden i kursplaner, Mittuniversitetet 2013-2016

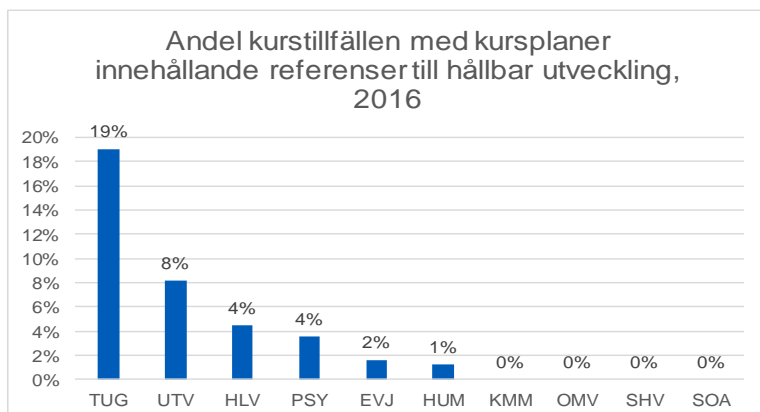
Figur 2 Fakulteten för naturvetenskap, teknik och medier⁵

Diagrammen till vänster visar andelen kurstillfällen som år 2016 hade kursplaner med referenser till **hållbarhet** eller **hållbar utveckling**.

Det övre diagrammet visar avdelningarna vid den naturvetenskapliga fakulteten, det undre avdelningarna vid den humanvetenskapliga.

⁵ Förkortningar av avdelningsnamn vid naturvetenskapliga fakulteten:

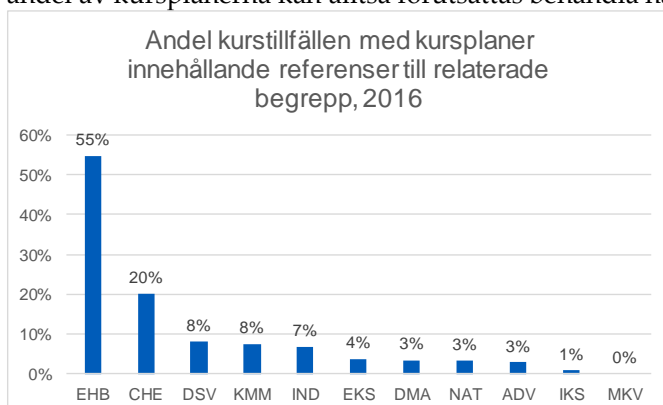
EHB: Ekoteknik och hållbart byggande, CHE: Kemiteknik, IND: Industridesign, KMM: Kvalitetsteknik, maskinteknik och matematik, NAT: Naturvetenskap, DSV: Data- och systemvetenskap, EKS: Elektronik, MKV: Medie- och kommunikationsvetenskap, DMA: Ämnesdidaktik och matematik ADV: Arkiv- och datavetenskap, IKS: Informationssystem- och teknologi

Figur 3 Fakulteten för humanvetenskap⁶

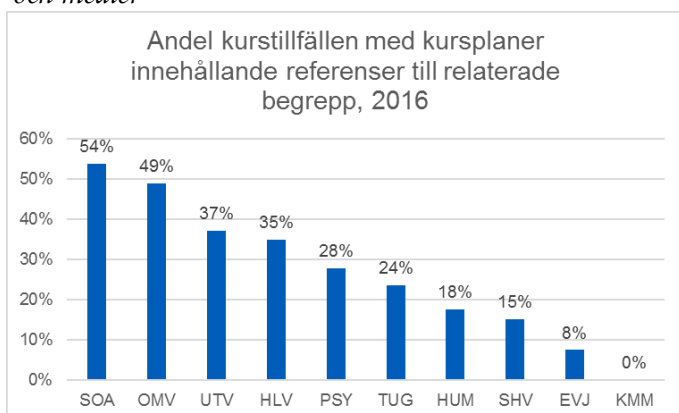
Av de övriga kurstillfällena 2016 hade nästan 20 procent av kursplanerna explicita referenser till ett urval av 28 indikatorer för aspekter som kan sägas ingå i det samlade begreppet hållbar utveckling, exempelvis mångfald och klimatförändringar. Urvalet av indikatorer har härletts ur en kombination av hållbarhetskriterier från Sustainability Tool for Auditing UNiversities Curricula in Higher Education (STAUNCH) och vägledning från sakkunniga.

Begreppet hållbar utveckling är ett diversifierat fält och rymmer många perspektiv på dess bredd och inriktning. Urvalet av indikatorer gör därför inga anspråk på att vara komplett. En okänd ytterligare andel av kursplanerna kan alltså förutsättas behandla hållbarhetsfrågor utifrån annan terminologi.

Figur 4 Fakulteten för naturvetenskap, teknik och medier

Diagrammen till vänster visar andelen kurstillfällen som år 2016 hade kursplaner med referenser till **begrepp relaterade till hållbar utveckling**.

Det övre diagrammet visar avdelningarna vid den naturvetenskapliga fakulteten, det undre avdelningarna vid den humanvetenskapliga.

⁶ Förkortningar av avdelningsnamn vid humanvetenskapliga fakulteten:

TUG: Turismvetenskap och geografi; UTV: Utbildningsvetenskap, HLV: Hälsovetenskap, PSY: Psykologi, EVJ: Ekonomivetenskap och juridik, HUM: Humaniora, OMV: Omvårdnad, SHV: Samhällsvetenskap, SOA: Socialt arbete.

Figur 5 Fakulteten för humanvetenskap

När det gäller kursplaner för forskarutbildningen har de tidigare dokumenterats lokalt, men håller nu på att integreras i utbildningsdatabasen Atlas. I nuläget går det därför inte att få en fullständig översikt av innehållet men en kvalitativ uppskattning är att bilden är ungefär densamma som på grund- och avancerad nivå.

Resultatet av kartläggningen ska redovisas i en rapport, vilken ännu inte är färdigställd, men med utgångspunkt i antalet träffar har ett urval av utbildningar redovisats närmare i denna självvärdering gjorts i samråd med fakultetskanslier och rektors ledningsgrupp. Den avdelning vid NMT som hade flest andel kurstillfällen med kursplaner både vad gäller referenser till hållbar utveckling och referenser till relaterade begrepp, var avdelningen för Ekoteknik och hållbart byggande (EHB). Här valdes programmet *Ekoteknik och hållbar utveckling*. Vid HUV hade Avdelningen för Turismvetenskap och Geografi (TUG) den högsta andelen kurstillfällen med kursplaner med referenser till hållbar utveckling, medan avdelningen för Socialt Arbete (SOA) hade högst andel vad gäller relaterade begrepp. Vid dessa två avdelningar valdes därför programmen *Turism och destinationsutveckling* respektive *Socionomprogrammet*.

Utbildningarna varierar i storlek vilket visas i nedanstående tabell:

	Registrerade 2014	Registrerade 2015	Registrerade 2016
Internationellt masterprogram i ekoteknik och hållbar utveckling 120 hp	17	23	26
Socionomutbildning 2010 hp	512	493	488
Turism och destinationsutveckling	37*	70	89

Figur 6. Antal registrerade studenter på respektive program per kalenderår (avser alla terminer)

*Nytt program 2014. På det gamla programmet fanns 68 registrerade studenter.

Urvalet gör inte anspråk på att vara heltäckande, men ger en bild av hur man arbetar med hållbar utveckling inom olika program och ämnen. Intressant i sammanhanget är att avdelningen för Socialt arbete har noll procent andel kurstillfällen med kursplaner som innehåller begreppet hållbar utveckling, men vid sökningen på andra begrepp som är relaterade till hållbar utveckling är andelen kurstillfällen 54 % för år 2016.

Aspektområde: Miljö, resurser och område⁷

Bedömningsgrunder:

- A. Lärosätet arbetar aktivt med att säkerställa den pedagogiska och forskningsbaserade kompetensen hos berörd personal i frågor som rör hållbar utveckling i utbildningen.
- B. Lärosätet samverkar med studenter i arbetet med hållbar utveckling.
- C. Lärosätet samverkar med arbetsliv i arbetet med hållbar utveckling.
- D. Lärosätet främjar interdisciplinär samverkan i arbetet med hållbar utveckling i utbildningen.

Vägledning till lärosäten:

Utgå från bedömningsgrunderna. Beskriv, analysera och motivera. Lyft med hjälp av exempel fram såväl styrkor som angelägna utvecklingsområden. Länka till relevanta dokument.

Pedagogisk och forskningsbaserad kompetens

Vid all rekrytering av personal följs Mittuniversitetets anställningsordning⁸. Gällande ämnesmässig kompetens ska den som söker anställning presentera sin vetenskapliga verksamhet genom ett antal kriterier som anges i anställningsordningen, och den pedagogiska kompetensen ska styrkas av den sökande genom exempel.

⁷ Inom den tematiska utvärderingen av hållbar utveckling är "område" inte föremål för granskning.

⁸ [Mittuniversitetets anställningsordning dnr 2013/1282](#)

Inför varje rekrytering fastställs en anställningsprofil av respektive fakultetsnämnd. Där framgår vilka bedömningsgrunder som gäller för anställningen. För tjänster inom utbildningsområden som rör hållbar utveckling speglas det givetvis i anställningsprofilen, vilket visas nedan genom ett exempel på utdrag ur platsannons (dnr MIUN 2016/770) för en lektorstjänst till avdelningen för Ekoteknik och Hållbart byggande, där anställningen är kopplad till forskningsämnet Ekoteknik och Miljövetenskap:

”Behörighet och bedömningsgrund:

Behörig till tjänsten är den som har:

- doktorsgrad inom ekoteknik och miljövetenskap, samhällsbyggnad, byggnadsteknik, eller motsvarande, och uppvisar forskning med ett hållbarhetsperspektiv.
- erfarenhet av energisystem- och livscykelanalysbaserade forskningsstudier kopplade till byggteknik och byggd miljö
- högskolepedagogisk utbildning eller motsvarande kunskaper, samt visad pedagogisk skicklighet
- erfarenhet av att undervisa på universitetsnivå i interdisciplinär miljö, och via webbaserade verktyg
- goda kunskaper, såväl i tal som skrift, i svenska och engelska

Ytterligare meriter som beaktas är:

praktisk yrkeserfarenhet inom området hållbart byggande/erfarenhet från arbete inom byggbranschen”

All undervisande personal har i sin tjänsteplanering tid avsatt för kompetensutveckling, och därutöver kan undervisningen ske i form av projekt där samhällsaktuella hållbarhetsfrågor ligger i fokus, och undervisningen i sig själv är därmed en form av vidareutbildning. Lärare är också i många fall aktiva i samarbeten med kommuner och landsting, myndigheter, företag och frivilligorganisationer vilket bidrar till en kontinuerlig kompetensutveckling.

Vid universitetsbiblioteket finns avdelningen för Utbildningsnära tjänster (UNT), i vars uppdrag det ingår att vidareutveckla e-lärande inom både distans- och campusutbildningar. Det finns ett färdigt kursutbud, och det är även möjligt att boka skraddarsydda workshops. Ett antal aktiviteter specificeras i handlingsplanen [”Miljöer för lärande, teknikstöd och pedagogisk utveckling”](#)⁹ (s.9-12). Bland annat pågår arbetet med att ta fram en ny pedagogisk utvecklingsplan, att ta fram ett pedagogiskt meriteringssystem och att ta fram centrala riktlinjer för deltagande i högskolepedagogisk kurs samt avdelningsvis planering för och dokumentation av pedagogisk kompetensutveckling. Ytterligare ett projekt är att utveckla den digitala utbildningsmiljön i lärplattformen för att gynna aktivt lärande i ett mer studentcentrerat upplägg.

Som exempel bland de utbildningar som tas upp i nästa avsnitt av självvärderingen kan nämnas att Avdelningen för socialt arbete har tilldelats medel för att stärka den pedagogiska kompetensen och för att se över behovet av ökad kompetens inom e-lärandet. Behovet av att stärka lärarnas professionalitet inom e-lärande ökar på grund av att vissa kurser i utbildningen ges på distans och för att vissa föreläsningar ibland behöver spelas in, samt att uppdragsutbildningar på distans kräver webbaserade föreläsningar. Avdelningen har också tilldelats medel till genomlysning av för att kvalitetsutveckla programmet med fokus på social utsatthet och social rättvisa där dess internationella och interkulturella (glokala) profil belyses. Genomlysningen har lett till att stärka profilen vilket även gjort att forskningsmedel för 2017 har fokuserat på detta.

Samverkan med studenter

Mittuniversitetet har två campusorter och det finns en studentkår vid varje ort. Lärosätet och kårerna har ett avtal i vilket anges att kårerna har till uppgift ”att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningar för studierna vid Mittuniversitetet”. Innebörden av detta är att studentrepresentation ska finnas i Mittuniversitetets beslutande och beredande organ: universitetsstyrelse, disciplinnämnd, fakultetsnämnder, anställningsråd, råd för utbildning på grund- och avancerad nivå samt råd för utbildning på forskarnivå.

---

⁹ Handlingsplan Miljöer för lärande, teknikstöd och pedagogisk utveckling

Generellt kan sägas om studentrepresentationen vid Mittuniversitetet att det är svårt att rekrytera studentrepresentanter. Tänkbara anledningar till detta är den stora andelen distansstudenter, och även kårobligatoriets avskaffande. Ett identifierat problem är att studentrepresentanter saknas i många ämneskollegier och programråd. Eftersom dessa har stor påverkan på utbildningars inriktning och kvalitet innebär det en risk för kvalitetsbrister. I dialog med studentkårerna har lärosätet därför genomfört en kartläggning av studentrepresentationen i de olika beslutande och beredande organen. Syftet är att säkerställa studentrepresentation överallt där sådana platser finns. Mittuniversitetets chefer samlas regelbundet vid så kallade chefsforum, där även studentrepresentanter deltar, för att diskutera aktuella frågor. Hösten 2016 genomfördes en workshop där kårens uppdrag, studentengagemang och studentrepresentation diskuterades.

Efter varje avslutad kurs erbjuds studenterna att göra en kursutvärdering och för detta används ett elektroniskt system (EvaSys). Kursvärderingarna innehåller en del med centrala frågor och numera också en del med kursspecifika frågor. I de lärosätessövergripande frågorna ingår en fråga om lika villkor: *Om du tänker på hur kursen genomförts (kursupplägg, examination, bemötande, språkbruk, tillgänglighet), tycker du då att alla studenter kunnat delta på lika villkor? (*utifrån diskrimineringsgrunderna kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder)*. Resultaten distribueras till kursansvariga och/eller lärare som går igenom svaren och tar upp förslag till förbättringar med ämneskollegiet.

Inom ramen för lika villkorsarbetet vid Mittuniversitetet deltar vid varje terminsstart lika villkorsombud i kårens fadderutbildning för att öka studenternas kunskap inom området. I samband med terminsstarter genomförs också aktiviteter, exempelvis träffar man doktorandföreningen för HUV-fakulteten, för att säkerställa att studenter och doktorander har grundläggande information om var de kan vända sig vid behov av stöd eller ytterligare information.

Inom programmet *Turism- och destinationsutveckling* görs även muntliga kursvärderingar både under tiden kursen pågår och i slutet av kursen. Det sker som samtal mellan lärare och mindre grupper av studenter och därefter en sammanfattning där alla studenter är med. Under det tredje året på utbildningen har studenterna verksamhetsförlagd utbildning, och får då besvara en enkät om praktikplatsen. Resultaten ska användas som underlag i en sammanfattande rapport om praktikperioden.

Kvalitetsutveckling av socionomprogrammet sker regelbundet av de organ som finns för att driva utbildningen framåt. I detta arbete är studentrepresentanter närvarande från socionomstudenternas sektion inom kåren, SOASEK. Exempel på detta är programråd som hålls tre gånger per termin där lärare, yrkesverksam samt studenter är representerade. Frågor som berör utvecklingen av programmet och dess innehåll bereds och behandlas under programrådet inför ämneskollegiet. Studenterna medverkar också vid ÄK som hålls minst tre gånger per termin där beslut tas.

Samverkan med arbetsliv

Arbetslivsanknytning är ett av målen i Mittuniversitetets utbildningsstrategi, och är ett sätt att verka för hållbar utveckling i vår region. Detta sker genom att vi har nära samarbeten med till exempel organisationer och näringsliv i både forskning och utbildning.

Som exempel inom utbildningen kan nämnas vårt mentorprogram, som riktar sig till campusstudenter från termin tre och framåt. Programmet har drivits sedan 2011 och syftar till att ge studenter och mentorer ett meningsfullt utbyte: studenterna knyter kontakter med näringslivet och får en ingång till arbetslivet, och arbetsgivare får möta framtida potentiella medarbetare. Det är ett sätt att påvisa att det finns en arbetsmarknad i regionen. Då antalet platser är begränsat får studenten ansöka om att bli antagen som adept. Programmet pågår under ett halvår och under den tiden träffas adept och mentor

ungefär en gång per månad, samt att tre gemensamma träffar för alla adepter och mentorer äger rum under perioden.

En prioriterad satsning inom ramen för Mittuniversitetets utbildningsstrategi är kompetenskontraktet. Arbetsgivare har möjlighet att teckna en enkel avsiktsförklaring med våra utbildningsprogram, och kan då erbjuda samarbeten som till exempel praktikplatser, examensarbeten/ uppsatser, traineeplatser, studiebesök med mera. Arbetet med kompetenskontrakt har pågått sedan 2013, då Mittuniversitetet och Handelskammaren Mittsverige startade ett samarbete som inledningsvis syftade till att stärka kompetensförsörjningen i Västernorrlands län, samtidigt som studenterna gavs möjlighet att få starkare arbetslivsanknytning under sin studietid. Utvärderingen efter pilotprojektet som pågick 2013-2014 visade att ett femtiotal kompetenskontrakt tecknats, och Mittuniversitetet driver nu Kompetenskontraktet vidare. Även Jämtlands län ingår nu i samarbetet.

Inom programmet Turism- och destinationsutveckling blir arbetslivsanknytningen tydlig genom det branschråd som är knutet till utbildningen. Rådet representerar arbetsgivarperspektivet och kan bidra med synpunkter på upplägg och innehåll så att utbildningen utvecklas i takt med arbetsmarknadens behov. Rådet och ämneskollegiet träffas två gånger per år och sammankallande är programansvarig. Studenternas möjligheter till praktik och studiebesök ökar och de jobbar mycket i projektform med riktiga uppdrag från näringen vilket är till gagn för både student och framtida arbetsgivare. I programmet ingår en termin av verksamhetsförlagd utbildning.

Kvalitetsutveckling av socionomprogrammet sker regelbundet av de organ som finns för att driva utbildningen framåt. I detta arbete är också representant från arbetslivet närvarande på programråden som hålls tre gånger per termin där frågor som berör utvecklingen av programmet och dess innehåll bereds och behandlas inför ÄK. I dagsläget är det en IFO-chef från Krokoms kommun som närvarar. Socionomprogrammet har även två handledda fältförlagda utbildningar där studenter lägger 15 veckors praktik vardera inom det sociala arbetets fält. Handledare på fältet/i arbetslivet medverkar även på handledardagar där olika frågor tas upp angående kursen samt att studenterna genom kursernas uppgifter både får reflektera över sin personliga och professionella roll samt vilken social utsatthet och sociala problem de möter på praktiken i förhållande till t.ex. etiska riktlinjer. Kurser inom socionomprogrammet har även inslag av studiebesök i arbetslivet (exempel kursplan: [Social utsatthet och sociala problem](#)¹⁰).

Även på det internationella masterprogrammet i ekoteknik och hållbar utveckling sker mycket av projekten i samarbete med näringsliv och andra organisationer. Som exempel kan nämnas Andreas Willfors självständiga arbete "[Local Treatment of Water and Sludge Containing Oil in Sweden](#)"¹¹, som gjordes i samverkan med ett oljesaneringsföretag och har varit till nytta för företagets kunskapsutveckling. Utgångspunkterna för arbetet var att utveckla teknik för att ta hand om oljehaltigt avfall lokalt och därmed minska transporter vilket gagnar både företag, miljö och samhälle.

Interdisciplinär samverkan

Nytt nätverk inom Mittuniversitetet

Det finns ett stort engagemang för frågor som rör hållbar utveckling på Mittuniversitetet. Under 2016 hölls flera möten i olika forum, och i november hölls ett gemensamt dialogmöte till vilket samtliga anställda vid Mittuniversitetet var inbjudna. Diskussionen visade att behovet av en gemensam plattform är tydligt, för att öka kunskapen om det arbete som görs inom hållbar utveckling och därmed öka möjligheterna till samverkan både inom lärosätet och med externa partners. För att tillvarata engagemanget har rektor avsatt medel, (se rektorsbeslut "[Mittuniversitetet för hållbar utveckling](#)"¹² dnr

---

¹⁰ Kursplan Social utsatthet och sociala problem

¹¹ Willfors (2015): Local Treatment of Water and Sludge Containing Oil in Sweden

¹² Beslut Mittuniversitetet för hållbar utveckling dnr MIUN 2016/2376

2016/2376). Kommunikationsavdelningen har som en följd av detta genomfört en inventering av aktiviteter inom området hållbar utveckling såsom forskningsprojekt, samverkansinitiativ, utbildningar med mera. Inventeringen är nyligen avslutad och ett fyrtiotal olika aktiviteter rapporterades in. Resultatet kommer att sammanställas och användas i det fortsatta arbetet. I ett första steg har projektgruppen ordnat en workshop som resulterade i följande konkreta utvecklingsområden och arbetsgrupper:

- Etablera nätverket för hållbar utveckling inom Mittuniversitetet
- Hållbar utveckling som ledningsfråga
- Hållbar arbetsmiljö
- Hållbar utveckling inom forskning och utbildning
- Utveckling av miljöledningssystem

I maj arrangeras universitetets lika villkorsdag. Då kommer arbetet med hållbar utveckling att presenteras och även externa partners att bjudas in.

Sustainable Future

Ett lyckat exempel på interdisciplinär samverkan som har pågått sedan fem år tillbaka, är "Summer University", som drivs av ett nätverk som utgörs av Mittuniversitetet tillsammans med partneruniversitet i Holland, Frankrike, Tyskland och Irland. Nätverkets syfte är att öka medvetenheten om hållbar utveckling inom utbildningen, genom det gränsöverskridande samarbetet mellan länder och utbildningsämnen.

Summer University, där Mittuniversitet är koordinerande lärosäte, erbjuder [en internationell projektkurs](#)¹³ om 5 hp som ger färdigheter i projektarbete samt presentation och dokumentation av resultat. Temat för kursen är "Sustainable Future" och inom ramen för kursen erbjuds ett antal projekt som studenter får ansöka om att delta i, se lista [här](#). Projekten spänner över ett brett fält av ämnen som miljövetenskap, biologi, ekonomi, elektronik, samhällsvetenskap med mera. Projektspecifik kurslitteratur distribueras under kursens gång. Nätverket träffas varje år under kursen samt vid ytterligare ett tillfälle under året. Kursen har hittills ägt rum i Sundsvall, men 2017 kommer den att ges i Amsterdam, följt av Irland, Tyskland och därefter åter hos Mittuniversitetet. Under 2018 planeras också en konferens under temat "Sustainability in education".

Hållbart samhällsbyggande -HåSa

Mittuniversitetet har beviljats stöd ur den Europeiska regionala utvecklingsfonden för forskningsprojektet [Hållbart Samhällsbyggande \(HåSa\)](#)¹⁴. Projektet är ett samarbete mellan Mittuniversitetets två fakulteter och mellan fyra forskningsenheter vid lärosätet: Centrum för forskning om ekonomiska relationer (CER), Forum för genusvetenskap (FGV), Risk- och krisforskningscentrum (RCR) samt avdelningen för Ekoteknik och hållbart byggande (EHB), och deltagare är både seniora forskare och doktorander. I projektet kommer samverkan att ske med ett stort antal privata och offentliga aktörer. Det övergripande projekt målet är "att bidra till förbättrad attraktivitet, innovationskraft och konkurrenskraft för företag och organisationer inom byggande- och boendesektorn i mellersta Norrland genom att vidareutveckla modellen för hållbar byggproduktion som inkluderar ekonomisk, ekologisk, social och kulturell hållbarhet"(s.4).

Inom bygg- och fastighetssektorn är sociala och kulturella hållbarhetsaspekter relativt nya företeelser jämfört med de ekonomiska och ekologiska aspekterna. Även om ambitionen finns hos byggföretagen kan det vara svårt att förena alla hållbarhetsperspektiv, bland annat på grund av kortsiktiga

---

¹³ Kursplan Internationell projektkurs

¹⁴ Beslut om stöd HåSa

ekonomiska intressen och brist på kunskap. I vidareutvecklingen av modellen för hållbar byggproduktion ska projektet integrera de horisontella perspektiven mångfald, jämställdhet, miljö och hälsa med hållbarhetsaspekterna, vilket bidrar till att byggande och boende i mellersta Norrland blir mer attraktivt, hållbart och jämlikt. De forskare som deltar har hög kompetens inom samtliga horisontella kriterier och arbetar med dessa inom sin ordinarie verksamhet.

Inriktningen har specificerats i samverkan med privata och offentliga aktörer inom främst bygg- och fastighetssektorn, och företag inom denna sektor är den primära målgruppen för projektet. Sekundär målgrupp är lokala underleverantörer, företag och offentliga aktörer som är medfinansierare av projektet. En jämställd representation vad gäller kön och personer med varierande bakgrund eftersträvas i de nämnda målgrupperna, då det är av stor vikt att nå kvinnor och personer med utländsk bakgrund för att bidra till lösning av de ekonomiska och demografiska problem som finns i mellersta Norrland.

Några av de förväntade resultaten av projektet är (s.10-11) att öka utvecklingen av innovativa affärsmodeller inom bygg- och fastighetssektorn, ett utökat utbud av produkter och tjänster hos underleverantörer, ökning av nystartade lokala företag kopplade till bygg- och fastighetssektorn och att öka andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund som engagerar sig i företag med koppling till bygg- och fastighetssektorn. Vidare förväntas forskning och innovation inom hållbart samhällsbyggande bli ett prioriterat område vid Mittuniversitetet och stärka lärosätets position både i Sverige och internationellt. Projektet förstärker också samarbetet mellan de deltagande forskningsenheterna liksom deras samarbete med privata och offentliga aktörer i regionen. Detta kommer också avspeglas inom Mittuniversitetets utbildningar.

Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat

Bedömningsgrunder:

A. Lärosätet har utbildningar som utformas och genomförs så att hållbar utveckling integrerats. Detta kan avse både innehåll och arbetssätt.

B. Vid lärosätet finns institutioner, programansvariga eller motsvarande som arbetar systematiskt med att följa upp och utveckla integreringen av frågor kring hållbar utveckling i utbildningen.

C. Vid lärosätet finns utbildningar där forskning/konstnärlig forskning för hållbar utveckling används i utbildningen.

Vägledning till lärosäten:

Utgå från bedömningsgrunderna. Beskriv, analysera och motivera med hjälp av exempel.

Exemplen bör inkludera olika typer av utbildningar, till exempel utbildningar av olika storlek, inom olika ämnesområden och olika utbildningsnivåer (grundnivå och i förekommande fall avancerad nivå och forskarnivå).

Länka till relevanta dokument, t.ex. utbildningsplaner och kursplaner. Lyft fram såväl goda exempel som angelägna utvecklingsområden.

Avdelningen för ekoteknik och hållbart byggande Internationellt masterprogram i ekoteknik och hållbar utveckling

Redan 1983 startade dåvarande Högskolan i Östersund en tvåårig tvärvetenskaplig utbildning inriktad på inhemska råvaruresurser. Fram till ca 2000 var ämnesbeteckningen Ekoteknik, vilket var en lokal ämnesbeteckning. För att anpassa sig till den nationella indelningen gjordes en uppdelning i huvudområdena Miljöteknik och Miljövetenskap. Miljöteknik kan beskrivas som tillämpad vetenskap och ingenjörskonst som utvecklar system och metoder för exempelvis energibesparing, miljövänlig produktion och kontroll av avfall från människor och djur. Man studerar miljöpåverkan av byggprojekt och annan miljöpåverkande verksamhet, lösningar inom folkhälsa som till exempel kontroll av vattenburen smitta, sanering av förorenad jord och implementering av miljölagar. Miljövetenskap

behandlar förståelsen av människans påverkan på och beroende av naturen, och hur ekosystem och tekniska system kan integreras mot samhällsfunktioner. Hållbar utveckling förutsätter identifiering av strategier för social och ekonomisk utveckling – att främja människors hälsa och att bekämpa fattigdom, för ett hållbart nyttjande av naturresurser.

Programmet "Internationellt masterprogram i ekoteknik och hållbar utveckling" (120 hp) gavs för första gången 2007 då Mittuniversitetet anslöt sig till Bolognaprocessen. Efter att systemet med avgifter infördes är studenterna huvudsakligen från Europa men ett fåtal utomeuropeiska studenter betalar eller har stipendier som bekostar utbildningen, och via utbytesavtal med utländska lärosäten kommer studenter både från Europa och övriga världen. Programmet är en tvärvetenskaplig påbyggnadsutbildning med huvudområdena miljövetenskap och miljöteknik, vars syfte är att utveckla studentens förmåga att analysera och värdera hur naturresurser kan nyttjas i ett brett perspektiv för en hållbar samhällsutveckling utifrån flera vetenskapliga fält såsom naturvetenskap, teknik och samhällsvetenskap. Hållbar utveckling innehåller en etisk dimension och etiska frågor adresseras återkommande under programmet.

De programspecifika målen kan ses i [utbildningsplanen¹⁵](#):

Studenten ska efter avslutad utbildning visa:

- goda kunskaper om naturens och samhällets förutsättningar för en hållbar utveckling,
- goda kunskaper om tekniska system (bland annat bebyggelse, energi, industri, kommunikation) med relevans för en hållbar utveckling,
- kunskaper om teknik med relevans för en hållbar utveckling,
- goda kunskaper om problem och förutsättningar för att genomföra miljöpolitiska mål utifrån bland annat juridiska och ekonomiska perspektiv,
- god förståelse om förutsättningar för en hållbar utveckling i olika delar av världen, samt
- mycket goda kunskaper om klimatförändringarnas orsaker och möjliga åtgärdsstrategier för att minska utsläppen av växthusgaser

Studenter som läser den tvååriga inriktningen ska dessutom efter avslutad utbildning visa:

- mycket goda kunskaper kring aktuell forskningsmetodik.

Färdighet och förmåga

Studenten ska efter avslutad utbildning visa:

- goda färdigheter i metodik för att identifiera, beskriva och analysera miljövetenskapliga problem i förhållande till en hållbar utveckling, samt i att föreslå och värdera möjliga lösningar på dessa problem,
- mycket goda färdigheter i metodik för breda systemanalyser på produkter, tjänster och tekniska system, från naturresurs till samhällsfunktion, med beaktande av hela livscykeln,
- goda färdigheter i att använda metoder för scenarioanalys,
- mycket god förmåga att söka, syntetisera och använda resultat från forskning och utveckling inom området, och
- god förmåga att planera, genomföra och skriftligt samt muntligt redogöra för ett självständigt vetenskapligt arbete.

Studenter som läser den tvååriga inriktningen ska dessutom efter avslutad utbildning visa:

- mycket goda färdigheter i metodik för att identifiera, beskriva och analysera miljövetenskapliga problem i förhållande till en hållbar utveckling, samt i att föreslå och värdera möjliga lösningar på dessa problem, och
- god förmåga att koppla miljövetenskapliga problem i ett systemperspektiv till de fördjupade och/eller breddade kunskaper som erhållits inom ramen för programmets valbara kurser.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

---

¹⁵ Utbildningsplan Internationellt masterprogram i ekoteknik och hållbar utveckling

Studenten ska efter avslutad utbildning:

- kunna självständigt diskutera och behandla aktuella definitioner på en hållbar utveckling samt pågående strategier för en sådan utveckling i Sverige och internationellt,
- visa insikt i hur olika system, innovationer och teknik kan utvecklas och spridas för att bidra till en hållbar utveckling,
- kunna diskutera grundläggande funktioner inom samhällsliga styrsystem på miljöområdet, och
- kunna diskutera hur miljöproblem omformuleras till miljöpolitiska mål och hur dessa kan genomföras.

Studenterna har olika utbildningsbakgrunder – här finns till exempel ekonomer, miljövetare, jurister och ingenjörer. Då programmet är internationellt skiljer sig också utbildningstraditionerna åt, dels mellan ämnen men även mellan länder. Detta ger en extra dimension till undervisningen som ofta sker i form av projektarbeten med muntliga redovisningar, vilket ger möjlighet till kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte. I flera av kurserna tillämpas problembaserat lärande och de många seminarietillfällena ger tillfälle till återkoppling och reflektion över det egna lärandet. Den tvärvetenskapliga inriktningen visas genom att moment inom olika kurser fördjupas, exempelvis ger kursen Innovationssystem och teknikspridning förståelse för hur innovationer sprider sig i samhället, medan andra kurser ger inblick i klimatfrågan.

Alla kurser ges både på campus och distans, och undervisningsformen bygger på blended learning där campus- och distansstudenter samverkar. I början av första terminen gör samtliga studenter på programmet, tillsammans med studenter från grundprogrammen, en veckas fältarbete i fjällvärlden. På plats planeras och genomförs fältundersökningar och därefter presenteras resultat och analyser i ett gemensamt seminarium. Utbildningsmässigt är syftet att öva fältmetodik och systematiskt analysarbete, men det finns också ett studiesocialt syfte att studenter och lärare ska lära känna varandra vilket har stor betydelse för den fortsatta undervisningsformen.

I stort sett varje torsdag anordnas seminarier där studenter och även inbjudna gäster deltar och ger presentationer som anknyter till aktuella samhällsfrågor som berör utbildningen. Möjlighet att delta via adobe connect finns. Tekniken möjliggör även att undervisningsmoment kan ges av utländska lärare och experter.

Det första året syftar till att ge studenterna en översikt av området med fördjupningar inom valda moment. Programmet inleds med en översiktscurs på grundnivå för att ge en översikt över vad systemsyn och systemanalys innebär, med inriktning på samhällets tekniska system. En kurs som ges det första året är [Klimatförändringar, påverkan och klimatstrategier](#)¹⁶ 7,5 hp där studenterna får fördjupa sig i hur det globala klimatsystemet reagerar på mänsklig påverkan, hur samhället kan anpassa sig till klimatförändringar och hur effekterna på klimatsystemet kan minskas genom politiska åtgärder. Några exempel på tentamensfrågor är:

- Give a brief description of the global climate system. For full score your description should include the main components of the climate system and you should give examples of significant external forcing factors (natural and/or anthropogenic) which influences the climate system.
- Give your comment to the following statement: "A mitigation strategy can include efforts to limit specific impacts of climate change upon human settlements." Do you agree? Explain your answer.
- As you know a climate model gives you a forecast of the future climate. But what is the main advantage of a climate model in order to understand the enhanced greenhouse effect and "climate change"?

---

¹⁶ Kursplan Klimatförändringar, påverkan och åtgärdsstrategier

- How would you like to improve today's climate models?

Kursen "Ekoteknik" omfattar 15 hp och ger studenterna orientering i att utföra forskning genom att genomföra ett projekt relaterat till pågående forskning inom EHB, och presentera projektresultaten på ett vetenskapligt sätt genom att göra en poster som försvaras i ett offentligt seminarium vid kurslut. Forskningslitteratur väljs ut i samråd med handledare beroende på projektinriktning Exempel på forskningsnära projekt som genomförts är handlar om [hållbar bioremediering i Nicaragua](#)¹⁷. De bästa arbetena kan väljas ut för deltagande i vetenskaplig konferens. Vid konferensen Linneaus Eco-Tech16 som hölls i Kalmar presenterades studenternas Lesya Pronozas och Mark Dyers [projektarbete](#)¹⁸.

Programmets tredje termin har valbara kurser där studenten sätter sin egen profil på utbildningen och har möjlighet att fördjupa sig i frågor som kan användas i [det avslutande självständiga arbetet](#)¹⁹ som omfattar 30 hp och görs den sista terminen.

Forskningsanknytning

Exempel på forskningsområden hos anställda inom avdelningen är:

- Flourishing Societies within Planetary Boundaries
- How we can create flourishing human societies within the boundaries of our planet, Earth. This goal requires a broad, cross and transdisciplinary research, and we work with the complex sustainable development issues using Integrated Environmental Assessment as research approach. Our research group has a special focus on sparsely populated regions, in Sweden and globally
- Integrated environmental assessment, with focus on the relation between the building sector, energy sector and the environment

Forskarutbildningsämnet Ekoteknik och Miljövetenskap

Forskarutbildningsämnet Ekoteknik och Miljövetenskap vid Mittuniversitetet behandlar det interdisciplinära studiet av mänskliga samhällen i samspel med naturen, med särskild tonvikt lagd på utvecklandet av nya system för ett långsiktigt hållbart bruk av naturresurser och biosfärens regenerativa kapacitet. Forskningsmetodiken är tvärvetenskapligt inriktad och byggd på systemsyn. Länk till [utb.plan](#)

I forskarutbildningskursen "[Utvärderingsmetoder för hållbar utveckling inom forskarutbildningen](#)"²⁰ (15 hp) är målet att den studerande ska utifrån ett hållbarhetsperspektiv få en god överblick över metoder/modeller för miljösystemanalys samt hur sådana kan länkas samman och samverka. Med detta som bas ska studenten ges en kompetens i att utvärdera och diskutera hur det egna avhandlingsarbetet relaterar till hållbar utveckling samt vilken/vilka metoder/modeller som är ändamålsenliga för studentens avhandlingsarbete.

Kursens lärandemål är att studenten ska kunna:

- skilja mellan ekologisk, social och ekonomisk hållbar utveckling och kunna analysera deras inbördes förhållande
- beskriva och diskutera såväl de vanligaste metoderna för miljösystemanalys som tillgängliga metoder för hållbarhetssystemanalys
- förklara hur studentens forskningsuppgift förhåller sig till hållbar utveckling

¹⁷ Poster Hållbar bioremediering i Nicaragua

¹⁸ The use of an integrated planning guide to steer phytoremediation projects towards sustainability using the example of Amaranth (Amaranthus) to remediate toxaphene polluted soils in a tropical region

¹⁹ Course Guide Master Thesis VT17

²⁰ Kursplan forskarutbildning

- bedöma vilken(a) utvärderingsmetod(er) för hållbar utveckling som är mest ändamålsenlig för den egna forskningsuppgiften och då också argumentera för varför en annan metod är mindre lämplig

Avdelningen för turismvetenskap och geografi (TUG)

Turism- och destinationsutveckling

Utbildningarna vid Avdelningen för turismvetenskap och geografi har en stark forskningsanknytning då Sveriges största turismforskningsmiljö ETOUR finns vid Mittuniversitetet, och vid avdelningen finns också Nordens första forskarutbildning i turismvetenskap. All forskning och utbildning knyter an till utveckling på något sätt. Hållbarhet är ett återkommande tema i programmet "[Turism- och destinationsutveckling](#)"²¹(180 hp), och i några kurser är hållbar utveckling en uttalad utgångspunkt. Nedan redovisas två av dessa kurser.

Kursen "[Destinationsutveckling och hållbarhet](#)"²²(7,5 hp) ingår i programmets första år. Här behandlas de centrala utmaningar som turistdestinationer ställs inför när det gäller ekonomisk, social och miljömässig utveckling på kort och lång sikt och hur de genom att aktivt agera och anpassa sig till sin omvärld kan påverka utvecklingen mot i en hållbar riktning.

Kursens lärandemål är att studenten för att bli godkänd ska visa förmåga att:

- Definiera och förklara grundläggande begrepp kopplade till teorier och modeller för destinationsutveckling
- Identifiera olika aktörers positioner i det turistiska systemet och diskutera de utmaningar som aktörerna måste hantera för att trygga konkurrenskraften på en destination samtidigt som hänsyn tas till lokalbefolkningens intressen och välfärd
- Kritiskt analysera och kommunicera turismens roll som verktyg för hållbar lokal- och regional utveckling.

Under programmets andra år ges kursen "[Turism ur ett kritiskt samhällsperspektiv](#)"²³ (15 hp) som ett valbart alternativ. Här analyseras turismens sociokulturella, miljörelaterade och ekonomiska påverkan på samhället. Några exempel på perspektiv som kursens litteratur, föreläsningar, övningar och examination berör är social och ekonomisk ojämlikhet, genusordning, post-koloniala relationer, resursutnyttjande och miljöförstöring.

Frågorna från kursens hemtentamen 2016 utgör ett tydligt exempel på kursens hållbarhetsfokus:

- Redogör för begreppet etnifiering och ge exempel på hur olika aktörer inom turismen kan bidra till denna process.
- Turismen anklagas ofta för att bidra till fattigdom i tredje världen, men ansatser till att förändra detta finns. Beskriv innebörden av pro-poor tourism, dess strategier och resonera kring på vilket vis pro-poor tourism skiljer sig från "alternativa" turismformer.
- Postkoloniala synsätt används ofta för att förstå och analysera nutida turism. Redogör för grunderna i postkolonialism som teoretiskt perspektiv. Argumentera för att turism med utgångspunkt i väst kan ses som en förlängning av kolonialismen och ge exempel som stödjer din argumentation.
- Utgå från två valda exempel på naturbaserad turism och diskutera med hjälp av kurslitteraturen hur "natur" används i dina exempel. Hur kan naturbegreppet förstås och användas för att analysera naturbaserad turism och dina två exempel? Redogör för relationen mellan natur och turism och varför det kan vara viktigt att koppla samman hur vi ser på natur

²¹ Utbildningsplan Turism och destinationsutveckling

²² Kursplan destinationsutveckling och hållbarhet

²³ Kursplan Turism ur ett kritiskt samhällsperspektiv

med turismens konsekvenser. Till din hjälp finns följande begrepp och teoretiska perspektiv; natur-kultur; natur-samhälle; vi-de; Väst-Öst; naturskydd; vildmark; kommersialisering av natur; natur som produkt; neoliberalism; social konstruktion.

- Resonera kring påståendet att turismen å ena sidan är en produkt av den rådande världsordningen, och å andra sidan bidrar till att denna världsordning bevaras. Ge flera exempel utifrån kurslitteraturen.

Utveckling av programmet

Programmet Turism och destinationsutveckling omfattar ett stort antal kurser och engagerar många olika lärare inom ämnena turismvetenskap, kulturgeografi och företagsekonomi. Utvecklingen av utbildningen sker dels på programnivå och dels på kursnivå. På programnivå kan det handla om att förstärka utbildningens röda tråd, eller att försäkra sig om en tydlig progression vad gäller kunskaper och kompetenser. Utveckling av respektive kurs sker kontinuerligt med utgångspunkt i studenternas utvärderingar, kollegiets erfarenheter och ny forskning.

För att förenkla kommunikation kring och uppföljning och planering av utbildningen har avdelningen nyligen utvecklat ett verktyg i form av en databas som succesivt fylls på med information om de kurser som ges. Databasen följer årskullar av studenter och i takt med att information läggs in dokumenteras den utbildning dessa årskullar får. Databasen rymmer ett flertal rubriceringar varav hållbarhet är ett. Där får ansvarig för respektive kurs fylla i på vilket sätt har ett hållbarhetsperspektiv integrerats i kursen. Med utgångspunkt i databasen blir det därför enkelt att se i vilken utsträckning och på vilket sätt hållbar utveckling belyses i utbildningen.

Forskningsanknytning

Utbildningarna vid avdelningen har en stark forskningsanknytning tack vare kopplingen till ETOUR, och vid avdelningen finns också Nordens första forskarutbildning i turismvetenskap. Anställda uppmuntras att samarbeta mellan olika discipliner och forskningsområden för att utbyta erfarenheter och utveckla konkreta projekt. Principen är att den undervisande personalen på avdelningen också ska vara verksamma som forskare, och ämnets utveckling diskuteras internt inom ETOUR och externt på konferenser. Det vetenskapliga synsättet har på detta sätt utvecklats och på olika sätt förts in i utbildningen. Både nationella och internationella gästföreläsare tas regelbundet in i undervisningen.

Några av de forskningsområden som finns vid avdelningen är:

- Naturturism och friluftsliv i kust- och fjällandskap
- Intresseomsättningar gällande mark- och vattenanvändning
- Besökarens attityder
- Planering och förvaltning
- Tystnad, buller och ljudlandskap
- Zonering som verktyg i planering och förvaltning
- Destinationsutveckling
- Klimat
- Regional tillväxt
- Turismens ekonomiska geografi
- Turismarbetare (rättviseaspekten av hållbara områden)
- Hållbar utveckling i områden som är utsatta för påfrestningar (Israel-Palestina, Balkan)
- Landskap och skyddade områden
- Lokala och regionala livsmedelssystem
- Evenemangsturism

Forskarutbildningen inom turism har getts sedan 2010 och har tre teman som fokus; turismrelaterade resurser (miljö-, kulturella och socio-tekniska resurser inom ramen för turism), konsumentbeteende (aspekter av turisternas beteende och attityder i fråga om förbrukningen eller upplevelsen av produkter, tjänster, bilder och känslor inom turism), och management inom turism (samspelet mellan olika aktiviteter och processer inom och mellan turismorganisationerna). Tema beslutas gemensamt av forskarstuderande och handledare.

Avdelningen för Socialt arbete Socionomprogrammet

Vid avdelningen för socialt arbete erbjuds [Socionomprogrammet](#)²⁴ om 210 hp som hos Mittuniversitetet har en global profil. Begreppet hållbar utveckling kan därmed innefatta mycket och det sociala arbetet fokuserar framförallt på människors utsatthet och social rättvisa. Den vetenskapliga grunden för detta är bred och omfattar bland annat kunskap om olika sorters utsatthet (fattigdom, rasism och diskriminering, krig och våld, klimatförändringar, ojämlikhet, ojämställdhet, alkohol- och drogproblem, kriminalitet, marginalisering, arbetslöshet etc.) liksom teorier som kan medverka till att förklara och peka på förändringsmöjligheter för att skapa en bättre och hållbar värld för alla oavsett socioekonomisk, kulturell, religiös, genus, ålder och nationell bakgrund. Välfärdsstatens tillbakadragande med minskade ekonomiska resurser som följd och sambandet mellan miljö och social välfärd är två exempel på vad som kan orsaka att människor hamnar i social utsatthet och sociala problem.

Socionomprogrammet vid avdelningen för socialt arbete följer en global profil vilket genomsyrar dess verksamhet, arbetssätt och innehåll. Den globala profilen innefattar aspekter av hållbar utveckling genom att lärare och studenter ska förstå, diskutera, kritiskt reflektera över och använda begrepp som globalisering, demokratiska rättigheter, social förändring, social utveckling, social sammanhållning, empowerment, förtryck eller privilegier pga. etnicitet, klass, språk, religion, kön, ålder, funktionsnedsättning, kultur och sexuell läggning, fattigdom, strukturella förutsättningar, FN:s hållbara utvecklingsmål, jämställdhet, krig och naturkatastrofers påverkan, migration etc. Detta med en medvetenhet om att vad som sker i världen även påverkar lokalt.

Eftersom sociala arbetets fält präglas av arbete för social rättvisa och människors välfärd som kräver nära relation mellan forskning och undervisning, organiseras socionomprogrammet på Mittuniversitetet på följande sätt:

- lärare ingår i olika stråk (målgrupper, välfärd/juridik, vetenskapsteori och metod, personlig och professionell utbildning samt teorier i socialt arbete) som leds av stråkansvariga. Här sker en översyn av kursernas progression och hur kurserna kunskapsmässigt förhåller sig till varandra genom programmet.
- stråkansvarigmöten hålls tre gånger per termin där den globala profilen samt stråken ses över i programmet.
- programråd hålls tre gånger per termin där lärare, yrkesverksam samt studenter är representerade. Frågor till ÄK bereds och behandlas under programrådet.
- ämneskollegiet (ÄK) hålls minst tre gånger per termin där centrala pedagogiska och substansiella utbildningsfrågor diskuteras och beslut tas.

---

²⁴ Utbildningsplan Socionomprogrammet

Under programmets första år ges kursen *Socialt arbete som profession och ämne*²⁵ – en introduktion, och ämnets forskningsfält presenteras. En introduktion till olika maktrelationer som genus, etnicitet och klass i socialt arbete ges som skapar förutsättningar för att reflektera kring konsekvenserna av sociala kategoriseringar. Relationen mellan välfärdspolitik och välfärdens organisering diskuteras, i ett nationellt och internationellt jämförande perspektiv. Särskilt vikt läggs vid hur det svenska välfärdssystemet påverkar levnadsvillkoren för olika individer och grupper. Kunskaper om hur välfärdens organisering påverkar villkoren för frivilligt socialt arbete, familjelivets organisering och förväntningar på det civila samhället tas upp, och olika diskrimineringspraktiker som kan påverka människors levnadsvillkor diskuteras.

Det andra året ges kursen "*Socialt arbete i en föränderlig värld*²⁶" som behandlar hur socioekonomiska och kulturella mekanismer som genererar sociala problem relaterar till marginalisering av samhällsgrupper, och det sociala arbetets roll för att motverka detta. Lärandemålen på denna kurs är att studenten ska kunna:

- Kunna beskriva och förstå de socioekonomiska och kulturella transformationer som har påverkat och förändrat det sociala arbetets villkor i Sverige
- Kunna beskriva och förstå innebörden av interkulturellt socialt arbete
- Kunna redogöra för globaliseringens konsekvenser för det nationella sociala arbetet och för sociala orättvisors etniska dimensioner
- Kunna beskriva migrationens konsekvenser för socialt arbete och dess globala sammanhang
- Kunna redogöra för det sociala arbetets institutionella sammanhang och roll för integration och i att motverka diskriminering och rasism
- Ha ökad kunskap om diskrimineringens intersektionella sammanhang med hänsyn till bland annat klass, kön och etnicitet
- Reflektera över sin egen roll i en globaliserad värld

Termin fyra innehåller också kursen "*Juridik för Socialt arbete*²⁷" som tar upp de mänskliga rättigheterna ur internationell och nationell synvinkel och vilken betydelse FN:s och Europarådets konventioner har för socialt arbete. Genom att utgå från rättsfall och fallbeskrivningar får studenterna inblick i etiska dilemman och diskriminerande kategoriseringar som de kan ställas inför vid rättstillämpning i socialt arbete.

Under termin tre och fem har studenterna handledd fältförlagd utbildning om 22,5 hp på respektive termin. Den första praktiken följs av kursen "Forskningsöversikt" som är kopplad till det självständiga arbetet på termin sex. Praktiken på termin fem avslutas med en kurs som fokuserar på insatser och arbetsmetoder i socialt arbete.

Under termin sju ges två kurser som explicit tar upp frågor om hållbarhet, "*Klass, etnicitet, genus och makt*²⁸" problematiserar maktrelationer i relation till social rättvisa och socialt förändringsarbete. Lärandemålen är att studenterna ska ha en fördjupad kunskap om klass, etnicitet och genus som maktdimensioner i olika sammanhang samt hur en intersektionell analys ger förutsättningar för en komplex förståelse av maktrelationer; kunskap om poststrukturella, feministiska och postkoloniala kunskapsteoretiska traditioners betydelse för förståelsen av olika maktrelationers konsekvenser för diskriminering och förtryck; fördjupad kritisk reflekterande förmåga kring språkets ojämlikhetsskapande och diskriminerande praktiker; samt ha tillägnat sig vetenskapliga färdigheter för att tillämpa anti-rasistiskt och emancipatoriskt arbetssätt i socialt arbete. Kurslitteraturen, bland annat

---

²⁵ Kursplan Socialt arbete som profession och ämne – en introduktion

²⁶ Kursplan Socialt arbete i en föränderlig värld

²⁷ Kursplan Juridik för socialt arbete

²⁸ Kursplan Klass, etnicitet, genus och makt

Masoud Kamalis bok "War, violence and social justice: Theories for social work", diskuterar relationen mellan klimatförändringar, krig, våld och migration.

Kursen *Migration, social sammanhållning och socialt arbete*²⁹ tar bland annat upp frågor som handlar om urfolk, och behandlar socialt arbete i en tid av ökad migration och lokala, sociala, ekonomiska, politiska och ekologiska problem, som drabbar individer, grupper och samhällen. Kursen fokuserar på social rättvisa och social sammanhållning.

Utveckling av programmet

Tidigare erbjöds två socionomprogram, ett "klassiskt" och ett inriktat på interkulturellt och internationellt socialt arbete, men sedan 2011 finns ett program som ger den generella kompetensen samtidigt som interkulturellt och internationellt socialt arbete återkommer genom hela utbildningen. Tidigare låg det självständiga arbetet om 15 hp på termin fem, men utvärderingar påvisade negativa effekter då studenterna inte var tillräckligt förberedda för uppsatsarbetet. Detta moment ligger nu sist på termin sex vilket innebär att studenterna nu har ytterligare ett moment med självständigt arbete som förberedelse inför uppsatsen.

I samband med att programmet gjordes om förstärktes de så kallade stråken i programmet. Exempelvis utökades kurserna inom stråket *Vetenskapsteori och metod* till 33 hp mot tidigare 22,5, och andra kurser har större inslag för att stärka vetenskapligt kunnande och förhållningssätt. Organisationen med stråkansvariga, programråd och lärarlag kopplade till stråken har stärkt kunskapsbasen på kurserna och öppnat nya kanaler för att direkt kunna föra fram förbättringsförslag i utbildningen.

Alumnienkäter visar att majoriteterna av respondenterna tycker att utbildningen i hög eller mycket hög grad förberett dem för yrkeslivet.

Forskning som bedrivs vid avdelningen för socialt arbete används i socionomprogrammets kurser genom att lärarna undervisar på kurserna och kopplar sin forskning till undervisningen. Vid avdelningen finns två professorer i socialt arbete, fyra doktorer i socialt arbete och en doktor i medicinsk vetenskap. Forskningsområden är:

- Socialt arbete och dess senmoderna och globala utmaningar
- Sociala nätverksrelationer, socialt stöd, socialt kapital
- Interkulturellt/internationellt socialt arbete
- Internationellt socialt arbete
- Äldres särboenderelationer och åldrande, socialt medborgarskap och lokala omsorgskontexter
- Äldres särboenderelationer och åldrande, socialt medborgarskap och lokala omsorgskontexter
- Internationella komparativa studier av lagar om tvångsvård vid missbruk: -omfattning, trender och mänskliga rättigheter
- Globalisering, nyliberalism och socialt arbete, Globala sociala problem, Nyliberalism, socialpolitik och välfärdsutmaningar, Internationell migration, flyktingmottagande och socialt arbete, Sexualiserat våld och socialt arbete

---

²⁹ Kursplan Migration, social sammanhållning och socialt arbete

Källor

[Policy för miljö samt handläggningsordning dnr MIUN 2014/339](#)

[Mittuniversitetets utbildningsstrategi dnr MIUN 2009/1671](#)

[Strategi för verksamhetens förutsättningar dnr MIUN 2012/612](#)

[Handlingsplan för Lika villkor dnr 2014/879](#)

[Mittuniversitetets anställningsordning dnr 2013/1282](#)

[Handlingsplan Miljöer för lärande, teknikstöd och pedagogisk utveckling](#)

[Kursplan Social utsatthet och sociala problem](#)

[Willfors \(2015\): Local Treatment of Water and Sludge Containing Oil in Sweden](#)

[Beslut Mittuniversitetet för hållbar utveckling dnr MIUN 2016/2376](#)

[Kursplan Internationell projektkurs](#)

[Beslut om stöd HåSa](#)

[Utbildningsplan Internationellt masterprogram i ekoteknik och hållbar utveckling](#)

[Kursplan Klimatförändringar, påverkan och åtgärdsstrategier](#)

[Poster Hållbar bioremediering i Nicaragua](#)

[The use of an integrated planning guide to steer phytoremediation projects towards sustainability using the example of Amaranth \(Amaranthus\) to remediate toxaphene polluted soils in a tropical region](#)

[Course Guide Master Thesis VT17](#)

[Kursplan forskarutbildning](#)

[Utbildningsplan Turism och destinationsutveckling](#)

[Kursplan destinationsutveckling och hållbarhet](#)

[Kursplan Turism ur ett kritiskt samhällsperspektiv](#)

[Utbildningsplan Socionomprogrammet](#)

[Kursplan Socialt arbete som profession och ämne – en introduktion](#)

[Kursplan Socialt arbete i en föränderlig värld](#)

[Kursplan Juridik för socialt arbete](#)

[Kursplan Klass, etnicitet, genus och makt](#)

[Kursplan Migration, social sammanhållning och socialt arbete](#)